

АЛЕКСАНДРА В. ЈОВИЋ¹

УНИВЕРЗИТЕТ У ПРИШТИНИ СА ПРИВРЕМЕНИМ СЕДИШТЕМ
У КОСОВСКОЈ МИТРОВИЦИ, ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ
КАТЕДРА ЗА РУСКИ ЈЕЗИК И КЊИЖЕВНОСТ

АНОТИРАНА БИБЛИОГРАФИЈА РАДОВА КОЈИ ОБРАЂУЈУ МЕЂУЈЕЗИЧКО КОНТРАСТИРАЊЕ (КОНФРОНТИРАЊЕ), ИЛИ ГА ПРИМЕЊУЈУ НА СЛОВЕНСКОЈ ЈЕЗИЧКОЈ ГРАЂИ²

Већина библиографских јединица односи се на област примењене лингвистике, у првом реду наставе словенских језика као инословенских и међусловенске транслатологије. Неколико радова истакнутих лингвиста припада области теоријске лингвистике. Наведене библиографске јединице обједињује међујезичко контрастирање (конфронтирање), било као тема излагања, било као примењени поступак, метод, који се широко примењује у савременој лингвистичкој славистици. Без обзира на извесне контроверзе о корисности овакве анализе двају или више језичких система, већина лингвиста се слаже да она има своје оправдање, поготово приликом изучавања блискосродних језика. Стога је у славистици нашла широку примену. Неки аутори инсистирају на терминолошком разграничењу појмова контрастирања и конфронтирања, али их већина лингвиста употребљава као синониме. На избор радова утицао је, пре свега, критеријум релевантности са становишта обезбеђења теоријске и методолошке основе за даља истраживања, као и тежња да се укаже на значајније савремене представнике оваког приступа језику,

¹ sansvet577@gmail.com

² Прилог је примљен 12. новембра 2016, а прихваћен за објављивање на састанку Редакције Зборника одржаном 9. децембра 2016.

углавном у словенском свету. Њихови радови поређани су хронолошки.

ГАК, В. Г. 1979. СОПОСТАВИТЕЛЬНЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ И ПЕРЕВОДЧЕСКИЙ АНАЛИЗ. ТЕТРАДИ ПЕРЕВОДЧИКА, ВЫП. 16: 11–21. МОСКВА.

Студиозна анализа руског романисте, светски признатог стручњака за контрастивна језичка испитивања, о односу контрастивних испитивања и анализе превода.

Аутор наглашава шта јесте, а шта не мора бити задатак контрастивне анализе. Од ње не треба очекивати експлицитну оцену превода, анализу његових недостатака. Конфронтациона анализа даје објективну научну основу, инструмент за оцену правилности многих аспеката превода (нпр. за оцену правилности превода одређене речи користи се лингвистичка компонентна анализа).

Лингвистички се може засновати и објаснити закономерност, па, дакле, и адекватност разних појава у преводу. Контрастивиста прагматички одређује адекватност превода у свим његовим параметрима (семантика, стил итд.), упоређује га са оригиналом, и индуктивним путем добија међујезичке односе, који се затим проверавају путем дедукције, на основу лингвистичке теорије.

У анализи превода сврсисходна је подела на два „спрата“. На нижем „спрату“ превод се може оценити с „техничке“ стране, у погледу адекватности употребљених средстава. Под техничком страном не подразумевају се само речи и конструкције, него и стилистичке особености, звучање, прагматика текста у социјалном контексту. Приликом оцењивања на овом нивоу, контрастивна анализа може бити од велике користи, јер омогућава да се открије да у датом случају преводиочево решење није случајно, него одражава међујезичке закономерности.

Познавање контрастивне анализе омогућава преводиоцу да ради сигурније и тачније, упознаје га с прецедентима, показује му какве су измене могуће и допустиве у преводу.

Анализа превода омогућава да се открију карактеристичне разлике, које готово није могуће предвидети ако се ограничимо само на унутарјезичко перифразирање.

Упоређивање текстова, с обзиром на измене лексичко-граматичких облика, семантичких еквивалената, логичких корелација и веза и екстралингвистичке стварности, омогућава да се на исцрпан начин изведу закономерности превода, које одражавају

компетенцију лица које влада двама језицима, закономерности које, са своје стране, могу да послуже као оруђе објективне оцене низа суштинских аспеката самих превода.

Аутор поткрепљује тумачење низом примера из оригинала и превода лепе књижевности.

СТАНКОВИЋ, БОГОЉУБ. 1979. ИНТЕРФЕРЕНЦИЈА У ПРЕДИКАТСКИМ СИНТАГМАМА РУСКОГ И СРПСКОХРВАТСКОГ ЈЕЗИКА. БЕОГРАД.

Предмет испитивања у овој за славистику значајној монографији јесу интерферентне појаве у предикатским синтагмама у условима српско-руског и руско-српског билингвизма, под којим аутор подразумева „континуум од веома елементарног знања секундарног језика до потпуног владања њиме”. Као део пројекта напоредног проучавања руског и српскохрватског језика, рад може наћи широку примену у методици наставе, теорији и пракси превођења.

У раду су осетни утицаји теоријских поставки структурализма прашке лингвистичке школе, теорије језичких контаката, али и дистрибуционализма и генеративно-трансформационих описа језика.

Аутор под интерференцијом подразумева само појаве у говору српско-руских и руско-српских билингва, а не и појаве у језику, и посматра их са лингвистичког становишта.

Предмет Станковићевог испитивања представљају интерферентне појаве оба смера, и примарно-секундарног (од матерњег језика ка страном), и секундарно-примарног (од страног језика ка матерњем). Ове последње, међутим, срећу се у врло малом броју и стога им у раду припада другоразредно место.

Испитујући интерференцију у простим предикатским синтагмама комплетивног, објекатског, просторног, временског, начинског, узрочног и циљног односа на корпусу од око сто хиљада речи, аутор, у духу кошутићевске традиције, комплементарно примењује конфронтациону анализу и анализу погрешака.

У закључку се наводи да су модели предикатских синтагми руског и српскохрватског језика идентични на нивоу највише апстракције, тј. на нивоу семантичко-функционалних односа, да се диференцијација између њих почиње испољавати тек код првог степена конкретизације, тј. на нивоу морфолошких карактеристика зависне компоненте, а да су неподударана веома изразита

на другом степену конкретизације, тј. на нивоу спискова лексичких конкретизатора семантичко-функционалних позиција.

Крајњи закључак садржи наглашену полемичку ноту у односу на дотадашња испитивања феномена интерференције у услови-ма српскохрватско-руског двојезичја у радовима Наталије Радошевић. Интерференција не настаје само у случајевима „судара динамичког стереотипа”, тј. неподударања модела српских и руских синтагми, него и у случајевима где тих разлика нема. Станковић примећује да је то последица „разлике у фреквентности” одређених истоветних синтагматских модела, као и разлике у развојним тенденцијама српскохрватског и руског језика.

ПИПЕР, ПРЕДРАГ. 1980. О ПРИМЕНИ КОНТРАСТИВНОГ МЕТОДА У НАСТАВИ РУСКОГ ЈЕЗИКА У ВИШЕЈЕЗИЧНОЈ СРЕДИНИ. КОНТРАСТИВНА ЈЕЗИЧКА ИСТРАЖИВАЊА: 429–434. НОВИ САД.

Аутор покушава да одговори на питање о могућности и специфичности примене контрастивног метода у настави руског језика у вишенационалним школама САП Војводине.

У методици наставе страног језика постоје три могућности у хетерогеној средини: примена монолингвалног метода, примена класичног двојезичног или фронталног контрастирања и примена метода вишејезичног контрастирања.

Аутор даје кратку критичку анализу првих двају могућих метода, а затим предлаже примену вишејезичног контрастирања у симултаном и сукцесивној варијанти, наглашавајући потребу њене даље теоријске и практичне разраде.

У монолингвалној методи контрастирање се не примењује и, у идеалном случају, настава се у потпуности изводи на страном језику. Ученику је препуштено да сам прави поређења страног и матерњег језика, те ће резултати увек зависити од његових језичких способности и предзнања. У томе је недостатак оваквог вида наставе страног језика.

С обзиром на чињеницу да у војвођанским школама сви ученици који уче страни језик (руски) владају српским језиком, било као матерњим, било као нематерњим, могуће је применити и двојезично (фронтално) контрастирање, где би се страни јазик упоређивао са српским. Оптимални резултати ће ипак изостати јер су ученици који уче страни језик преко нематерњег језика средине стављени у неравноправан положај у односу на оне који руски језик пореде са својим матерњим језиком.

По мишљењу аутора, вишејезично контрастирање је целисходније јер у већој мери одговара структури хетерогене групе и језичким карактеристикама средине појединаца у њој.

Осим неопходности озбиљније теоријске разраде овог метода, пажњу треба поклонити и његовом практичном аспект: наставним и техничким средствима и сталној едукацији наставника, који у раду са језички хетерогеном групом имају врло сложен и деликатан задатак, наводи се у закључку сепарата.

HERRITY, PETER. JANUARY 1983. AGREEMENT WITH EPICOENA AND MASCULINE NOUNS IN -A IN THE SLAVONIC LANGUAGES. THE SLAVONIC AND EAST EUROPEAN REVIEW 61 (1): 41–45.

Слависта широке културе, један од најистакнутијих познавалаца српског језика на Западу, у овом раду обрађује конкретно граматичко питање: конгруенцију именица мушког рода на -а и епицена, квалификативних именица, на материјалу свих словенских језика, укључујући и старословенски, па и поједине словенске дијалекте.

Осим што плени свеобухватношћу захвата, рад је специфичан и по томе што узима у разматрање и чињенице језичке дијахроније, чиме доприноси бољем и јаснијем сагледавању системских односа на плану синхроније.

Како питање граматичке (синтаксичке) и логичке (семантичке) конгруенције са наведеним именицама у свим словенским језицима често изазива недоумице и код изворних говорника, и варира од језика до језика, аутор настоји да пажљиво истражи форме атрибутивног придева, броја „два” и партиципа на -л уз ове именице.

У корпус је укључена грађа старословенских споменика, старих словенских рукописа и књижевности, народних књижевности, савремених колоквијалних словенских језика и неких дијалеката, као и најпознатијих словенских граматика и лужичко-српских речника Трофимовича, Пфула и Мукеа.

Уз напомену да је „ситуација у лужичкосрпским језицима доста нејасна”, у закључку се даје систематизација сличности и разлика међу појединим словенским језицима и јасно се уочавају њихове развојне тенденције када је реч о конгруенцији с наведеним типовима именица.

TOŠOVIĆ, BRANKO. 1988. RUSKA GRAMATIKA U POREĐENJU SA SRPSKOHrvatSKOM. SARAJEVO. SVJETLOST.

Аутор у први план истиче комуникативну функцију језика, те граматичке појаве доводи у везу са лексичким – путем синонимије, хомонимије, паронимије, идиоматских спојева, инсистирајући и на стилистичком аспекту.

Језичке јединице се разматрају са различитих нивоа: код гласова се указује на акустичке, фонетске, фонолошке, морфолошке, ортоепске, лексичке, акценатске, интонацијске, фоностилистичке и дијахронијске карактеристике; код врста речи – на лексичко-семантичке, творбене, морфолошке, синтаксичке, стилистичке и дијахронијске одлике; код реченице – на морфолошке, синтаксичке, стилистичке и дијахронијске особине.

Дијахронијски коментари се могу довести у везу са Руском *граматики*ма Радована Кошутића, која је одгајила многа поколења српских слависта и утрла пут примени контрастивне или конфронтативне методе у изучавању рускога и других словенских језика у нашој средини.

Тошовић се придржава и „кошутићевске” поделе именица на пет деклинационих типова, иако је у савременим граматикама руског језика уобичајенија подела на три врсте.

Термине „контрастивни” и „конфронтативни” аутор употребљава као синониме. Иако садржи бројна поређења рускога и српскохрватског језика, граматика није у потпуности контрастивног карактера, јер не третира равноправно оба језика, него је њен основни циљ опис руског језика у поређењу са српскохрватским, као што се истиче у наслову. У њој је, дакле, преваходно примењена унилатерална конфронтациона анализа, у којој је руски најчешће у улози полазног језика.

Конфронтација се спроводи експлицитно и имплицитно (избором адекватне грађе), на системском и феноменолошком нивоу (сучељавање појединих сегмената и елемената).

Потреба да у први план истакне комуникативну функцију језика, навела је аутора да у низу случајева одступи од традиционалног конфронтативног поступка и да међујезичко сучељавање спроводи у обрнутом смеру – од матерњег језика ка инословенском.

Начело комуникативности утицало је и на пажљив одабир најфреквентније лексичке грађе из *Фреквенцијског речника савре-*

меној руској књижевној језика Е. А. Штејнфелт, који аутор наводи као један од извора.

Грамматика чини целину са радном свеском и правописним приручником, чиме се, такође, битно разликује од традиционалних пасивних граматика и језичких приручника, и активно доприноси неговању међусловенског билингвизма.

ВУКОВИЋ, БОРИСЛАВ. 1988. ПРОБЛЕМИ ПРЕВОЂЕЊА АФИКСАЛНИХ НЕОДРЕЂЕНИХ ЗАМЕНИЧКИХ РЕЧИ СА РУСКОГ ЈЕЗИКА НА СРПСКОХРВАТСКИ. СЛАВИСТИЧКИ ЗБОРНИК III: 77–84. БЕОГРАД.

Како се савремени руски језик одликује врло сложеним и развијеним системом неодређених заменица у односу на српскохрватски, аутор настоји да укаже на неке проблеме у вези са њиховим превођењем на српскохрватски језик, илуструјући своја запажања бројним примерима из оригиналних дела руске књижевности и њихових превода на српскохрватски језик.

Неодређене заменичке речи у руском језику деле се на три степена неодређености, зависно од тога коме је непознат дено-тат неодређене заменице – говорном лицу, саговорнику, или пак и једном и другом. Овај систем је у српскохрватском језику ужи, те су његове могућности исказивања неодређености нешто ограниченије.

Грешке у преводу последица су неразумевања значења лексичких јединица, како у руском тако и у српскохрватском језику. Преводиоци често не познају довољно вишезначност заменичких речи у матерњем језику и превиђају нијансе у њиховом значењу. Неадекватна семантизација или пак изостављање неодређених заменичких речи у преводу доводе до нетачног или само делимичног преношења информације, што често нарушава сликовитост у изражавању.

Преводиоцима ће посебно бити занимљиво ауторово поређење руских заменичких речи са постфиксом *-нибудь* и *-либо* и њихова не само стилска него и семантичка диференцијација.

ЛАИНОВИЋ–СТОЈАНОВИЋ, НАДЕЖДА. 1988. МОГУЋНОСТИ КОМПРЕСИЈЕ РАДНИХ ГЛАГОЛСКИХ ПРИДЕВА САДАШЊЕГ ВРЕМЕНА ПРИ ПРЕВОЂЕЊУ СТРУЧНОГ ТЕКСТА С РУСКОГ ЈЕЗИКА НА СРПСКОХРВАТСКИ. СЛАВИСТИЧКИ ЗБОРНИК III: 109–114. БЕОГРАД.

С обзиром на чињеницу да српскохрватски језик познаје само трпни глаголски придев прошлог времена и да му је категорија партиципа данас прилично страна, радови попут овога могу наћи

широку примену у настави руског језика на техничким усмерењима и дати корисне смернице свима који се баве превођењем техничке литературе, или који желе да је читају у оригиналу.

Партиципи или глаголски придеви и партиципске конструкције карактеристични су за научни стил руског језика. У стручним текстовима најчешће се употребљава радни глаголски придев садашњег времена са значењем савремености, чији је најчешћи еквивалент у српскохрватском преводу атрибутивна реченица са заменицом *који*.

На корпусу обимних текстова из области електротехнике и њихових превода, ауторка врши конфронтативну анализу руских партиципа и партиципских конструкција и њихових српскохрватских еквивалената, и показује да у научном стилу српскохрватског језика постоји могућност транспонованја партиципских конструкција на концизнији начин. Затим се, према фреквентности у датим преводима, наводе могући поступци компресије партиципских конструкција: њихово изостављање, замена предлозима *са, без, из*, као и неким заменицама: *његов, чији, онај* и др.

Ауторка набраја партиципе који се најчешће подвргавају компресији и то оправдава њиховим ослабљеним или уопштеним значењем.

ТОМАШЕВИЋ, МАРИЈА. 1988. О ПРЕВОЂЕЊУ ПОЉСКОГ БЕЗЛИЧНОГ ПРОШЛОГ ВРЕМЕНА НА СРПСКОХРВАТСКИ ЈЕЗИК. СЛАВИСТИЧКИ ЗБОРНИК III: 115–124. БЕОГРАД.

Интересантан прилог међусловенској транслатологији: на тексту првог дела Сјенкјевичеве трилогије *О њем и мачем* и превода на српскохрватски језик Л. Кнежевића и А. Харамбашића, ауторка врши конфронтативну анализу значења пољскога безличног прошлог времена (*praeteritum impersonale*) и његових еквивалената у српскохрватском језику.

Анализи претходи лингвистички увод са освртом на прве српске полонисте који су писали о овом времену, Р. Кошутића и Ђ. Живановића, као и на најзначајније пољске ауторе и њихове радове о пореклу, развоју и значају безличнога прошлог времена.

Издаја се мишљење А. М. Левицког, због општесловенског приступа и структуралног тумачења: *praeteritum impersonale* је један од елемената који је словенски простор у ранијем стадијуму развоја поделио на северни и јужни део.

Иако ово време води порекло од трпног партиципа средњег рода (*czytano, czyto*), његово данашње значење превазилази значење форме од које је потекло, тако да оно врши функцију предиката у личним активним реченицама с непотпуно одређеним субјектом, у пасивним реченицама и безличним конструкцијама.

Сprovedена конфронтативна анализа показује да се у транспонувању овог времена на српскохрватски језик појављује амбивалентност када је реч о глаголском стању: оно може имати и активно, и пасивно значење. Када је пак реч о глаголском времену, појављује се семантичка поливалентност: у преводу на српскохрватски језик најфреквентнији је перфекат, али нису ретки ни аорист и имперфекат.

Забележена је и контекстуална употреба презента, потенцијала, плусквамперфекта, футура I и футура II на месту пољскога безличног прошлог времена.

ВЕЛИЧКОВИЋ, ДРАГОЉУБ. 1990. ПИТАЊА ПРЕВОЂЕЊА РУСКИХ И СРПСКОХРВАТСКИХ ПАРЕМИЈА С ОНОМАСТИЧКОМ ЛЕКСИКОМ. ЖИВИ ЈЕЗИЦИ XXXII (1–4): 54–62. БЕОГРАД.

Аутор разматра специфичност паремија са становишта теорије превођења: оне припадају и језику, и књижевности, те представљају и лингвистичке, и поетичке јединице. У раду се наглашава њихова нарочита универзалност у језику.

Приликом превода са руског на српскохрватски језик и обратно, јављају се тешкоће лингвистичке и књижевно-поетичке природе.

На основу конфронтативне анализе паремиолошког нивоа рускога и српскохрватскога језика, могу се уочити следеће сличности и разлике на структурном и семантичком плану:

- 1) Неке паремије у оба блискосродна језика имају исто денотативно и конотативно значење, исту синтаксичку структуру, истоветан број компонената и исту граматичку структуру компонената.
- 2) Неке паремије у оба језика имају исту семантику, али се у структурном погледу разликују – имају различит број компонената.
- 3) Један број паремија има исту семантику, истоветан први део структуре, а различит други део структуре.
- 4) Неке паремије са истом семантиком имају потпуно различиту структуру исказа.

- 5) Посебну групу чине паремије са ономастичком лексиком, која је по правилу безеквивалентна и у руском, и у српскохрватском језику.

У раду се посебна пажња поклања преводу паремија са екстралингвистичким садржајима, нарочито са ономастичким компонентама (антропоними, етноними, хидроними, ороними). Аутор сматра да постоје преводилачка решења и за овакве исказе, који садрже у себи националну боју и завичајни карактер: треба их преводити на логичко-семантичком, а не на формално-знаковном нивоу, уз одређена додатна објашњења. Неке од преводних тешкоћа аутор анализира на конкретним примерима, нпр. могућност транспонованја српскохрватске паремије „прошао као Јанко на Косову” и сл.

ЗАКРАЈШЕК, КАТЈУША. 1990. О ЈЕДНОМ ВИДУ СЛОВЕНАЧКЕ ЛЕКСИКЕ БЕЗ ЕКВИВАЛЕНАТА У СРПСКОХРВАТСКОМ ЈЕЗИКУ. ЖИВИ ЈЕЗИЦИ XXXIII (1–4): 49–54. БЕОГРАД.

У првом делу рада ауторка се бави лексиком без еквивалената или тзв. безеквивалентном лексиком: то је она лексика „којом се номинирају реалије у једном (полазном) језику, а којих нема у материјалној и духовној култури представника другог (циљног) језика, па самим тим не постоје ни номинационе јединице за њих”. Оваквим лексемама и синтагмама именују се ствари и појаве из традиционалног живота и културе једног народа, у првом реду делови сеоског домаћинства, обичаји, ношња, занати, веровања, појаве везане за историјске околности и слично.

Како је овакве лексике релативно мало у сваком језику, ауторка своју пажњу усредсређује на словеначкој делимично безеквивалентној лексици, која има еквиваленте само на западном делу српскохрватске језичке територије (нпр. мерија, жганци, јаслице). Оваква лексика је укључена у описне речнике српскохрватског језика, али мора наћи своје место и у двојезичним словеначко-српскохрватским речницима.

Ауторка критикује лексикографску праксу и у погледу употребе квалификатора: док они готово увек стоје у описним речницима, у двојезичним речницима су често изостављени. Требало би да се употребљавају у складу са описним речником, посебно водећи рачуна о квалификаторима за временско и територијално одређивање.

У закључку се предлаже да се делимично безеквивалентна словеначка лексема као одредница у двојезичном речнику прво

идентификује описном дефиницијом, затим да се да српскохрватски, односно хрватски синоним, и где год је то могуће и колико год је могуће, треба инсистирати на територијалном и временском одређењу дате лексеме.

ТЕРЗИЋ, БОГДАН. 1990. НЕКЕ СПЕЦИФИЧНОСТИ КОНФРОНТИРАЊА (КОНТРАСТИРАЊА) СЛОВЕНСКИХ ЈЕЗИКА. ЖИВИ ЈЕЗИЦИ XXXIII (1–4): 13–19. БЕОГРАД.

Еминентни слависта који је својим радовима из области словенске компаративистике умногоме допринео неговању и развоју језичке културе у нашој средини, овај чланак је посветио извесним теоријским питањима конфронтативне (контрастивне) анализе, као и терминолошким разграничењима.

На почетку аутор даје кратке историјске напомене о настанку и развоју методе међујезичког конфронтација (контрастирања) и истиче да су још представници Прашког лингвистичког серкла разрађивали теоријско-методолошка питања аналитичке компарације, са благим нагласком на генетски блиским језицима, у првом реду словенским.

Б. Терзић подсећа и на тзв. диференцијални метод Радована Кошутића у проучавању руског језика у поређењу са српскохрватским, из кога је поникао конфронтативни (контрастивни) метод на терену домаће славистике.

Предмет проучавања у конфронтативној (контрастивној) анализи могу бити несродни језици, сродни језици, варијанте истог језика, као и различите епохе истог језика, будући да чињенице језичке дијахроније могу допринети бољем разумевању системских односа на плану синхроније.

Аутор врло прецизно дефинише задатке конфронтативног (контрастивног) проучавања генетски блиских језика: успостављање системских односа међу језицима, језичким нивоима и анализираним категоријама, одређивање инваријантних значења и дијапазона функционалних значења.

Истичу се извесне неподударности у употреби термина „међујезичко конфронтација (контрастирање)” код лингвиста који припадају различитим просторима и традицијама. Германисти, на пример, сматрају да је контрастивна граматика само део конфронтативне граматике који има практичну примену, док се конфронтативна граматика бави теоријским питањима упоређивања језика. На словенском лингвистичком простору среће се синонимична употреба ових термина, али и нешто другачија

дистинкција: конфронтационо или конфронтативно проучавање јесте напореодно синхроно проучавање генетски блиских језика, док је контрастивна анализа проучавање структурно и генетски удаљенијих језика.

Предлог да се синхроно проучавање генетски блиских језика назове компаративном анализом, аутор одбацује, уз образложење да дати термин у словенској лингвистичкој традицији садржи дијахрону конотацију.

МАРИЋ, АНА. 2002. ПЕРФЕКТИВНОСТ РАДЊЕ ИЗРАЖЕНА ПРЕФИКСАЛНИМ ГЛАГОЛИМА У СЛОВАЧКОМ И СРПСКОМ ЈЕЗИКУ. СЛАВИСТИКА VI, 235–241. БЕОГРАД.

Рад се бави упоредним проучавањем система глаголских префиса у словачком и српском језику и део је ауторкине докторске дисертације и научноистраживачког пројекта. Као такав, рад не претендује на исцрпну анализу значења префиксалних глагола, него само у основним цртама указује на ову проблематику.

Ауторка констатује да је префиксација најпродуктивнији начин грађења речи у блискосродним језицима словачком и српском, само што се такве речи у србистици поимају као сложенице, док их у словакистици (као и у кроатистици) третирају као изведенице.

У жижи ауторкине пажње је ток глаголске радње у оквиру семе темпоралности или времена.

Префикс је по правилу носилац свршеног вида, чиме се мења или модификује лексичко значење основног глагола. Међутим, догађа се и да је префикс само сигнализатор свршености са нултим лексичким значењем.

У оквиру темпоралности глаголске радње ауторка издваја више значења, међу којима су најфреквентнија: чиста или граматичка перфективност, (нагли) почетак радње, заршетак последње фазе радње, провођење одређеног времена у вршењу дате радње, анулирање резултата претходне радње.

Сва наведена значења се анализирају у поступку конфронтирања словачког и српског језика, при чему се уочава велики број подударности, али и извесне, малобројне разлике (нпр. у српском језику не постоји префикс *s-/z-* са значењем наглог почетка интензивне радње, звука, покрета, док је у словачком прилично фреквентан).

Кончаревић, Ксенија. 2004. Конфронтирање у високошколској настави граматике српског језика као страног. Славистика VIII: 407–416. БЕОГРАД.

Ксенија Кончаревић, истакнути стручњак у области методике наставе, у овом раду покушава да сагледа место и улогу конфронтационе анализе у настави граматике српског језика на студијама филологије у иностранству.

Ауторка настоји да теоријски заснује оправданост конфронтационе анализе и да укаже на специфичности њеног функционисања у свим компонентама система наставе граматике (циљеви, задаци, методи, принципи, садржај, организациони облици, наставна средства). Разматра се, такође, и присуство конфронтационе анализе у дидактичком обликовању структурних компонента уџбеника и граматичких приручника.

Конфронтациона знања и способности представљају значајан елемент теоријско-лингвистичке, комуникативне, културолошке, преводилачке и књижевнонаучне компетенције филолога, истиче се у раду.

Посебну пажњу ауторка посвећује питању примене различитих поступака конфронтационе анализе у практичној настави граматике српског језика, у зависности од типологије међујезичких сличности и разлика, као и карактера утицаја механизма негативног трансфера (интерференције) и позитивног трансфера (фацилитације).

Интересантно је сучељавање опречних мишљења појединих истакнутих методичара о допустивости експлицитног/имплицитног конфронтирања и о њиховом саодносу. Ауторка брани становиште да у настави граматике српског језика као страног постоји потреба и за отвореним, и за скривеним контрастирањем, зависно од „иманентних својстава језичке материје”.

Конфронтациона анализа јесте врло значајан лингводидактички принцип, али се он не сме апсолутизовати јер би то могло имати негативне последице по брзину стицања говорних аутоматизама и прелазак на самосталну говорну продукцију, апострофира се у закључку.

Милинкович, Любо. 2004. Антонимия в русской деловой корреспонденции в сравнении с сербской. ПРОЕКТ ПО СОПОСТАВИТЕЛЬНОМУ ИЗУЧЕНИЮ РУССКОГО И ДРУГИХ ЯЗЫКОВ: 137–140. БЕЛГРАД.

Рад је значајан јер представља први покушај контрастивне анализе семантичке категорије антонима у језику руско-српске пословне кореспонденције.

У пословној кореспонденцији рускога и српског језика постоји одређени број антонимских структура што образују својеврсне микросистеме или микропоља, која су значајна за проучавање унутарсистемских и семантичких односа у језику пословне кореспонденције. Њихово груписање доприноси сагледавању основних формалних сличности и разлика између руских и српских антонима на површинској структури.

Аутор издваја неколико структурних типова антонима у пословној кореспонденцији оба језика и показује да и у руском, и у српском језику доминирају антоними са различитим кореном. Најфреквентнији су антоними глагола, именица (нарочито глаголских) и придева.

У руско-српској пословној кореспонденцији махом функционишу структурно идентични антоними, али има и структурно различитих антонима: руским синонимичним антонимима у српском језику може бити еквивалентан један антоним и обротно, итд.

Како ове разлике изазивају интерференцију, инвентаризација антонима и њихово сврставање у парове засноване на структурно-творбеним и функционално-семантичким везама доприноси њиховом лакшем усвајању и спречавању интерференције у руско-српском пословном стилу.

ПИПЕР, ПРЕДРАГ. 2004. СЕРБСКИЕ ГРАММАТИКИ РУССКОГО ЯЗЫКА И ПРОЕКТ СОПОСТАВИТЕЛЬНОГО СИНТАКСИСА РУССКОГО И СЕРБСКОГО ЯЗЫКОВ. ПРОЕКТ ПО СОПОСТАВИТЕЛЬНОМУ ИЗУЧЕНИЮ РУССКОГО И ДРУГИХ ЯЗЫКОВ: 155–161. БЕЛГРАД.

У раду се наглашава значај упоредне синтаксе рускога и српског језика, указује се на његове основне теоријске поставке, као и на везу са српским граматикама руског језика.

Аутор набраја све досадашње граматике руског језика, које су настале као резултат примене упоредне методе, почев од граматика Радована Кошутића из 1914. године, све до граматике П. Пи-

пера и М. Стојнић и граматике Н. Лаиновић-Стојановић из 2002. године.

У пројекту упоредне синтаксе руског и српског језика као првом научном пројекту српских русиста огледају се неке основне карактеристике српских граматика руског језика, али и многе основне поставке савремене синтаксичке теорије, које још нису биле примењиване у српским граматикама руског језика.

Аутор указује на додирне тачке овог пројекта са поменутим граматикама.

Пројекат је оријентисан на опис синтаксичких структура и функција, посматраних у међусобној вези с појавама морфолошког и лексичког нивоа, анализираних како са формално-структурног тако и са функционално-семантичког гледишта, уз примену достигнућа савремене теоријске лингвистике. У граматички П. Пипера и М. Стојнић налазимо сличан конфронтативни опис у сажетијој форми.

Као и већина наведених српских граматика, и пројекат упоредне синтаксе одликује се наглашено синхронизмичким приступом.

Језички материјал наведеног пројекта обухвата не само књижевноуметнички стил него и друге функционалне стилове, чиме развија линију започету у граматикама Б. Тошовића и Н. Лаиновић-Стојановић.

Док у свим наведеним граматикама конфронтација има карактер успутних коментара, дати пројекат има за циљ стварање јединственог граматичког конфронтативног описа двају блиско-сродних језика.

Следи ауторово истацање различитости датог пројекта у односу на поменуте граматике. Он није намењен средњошколцима, него превасходно српским студентима руског језика и књижевности. Синтаксички системи двају блиско-сродних језика представљени су и са семасиолошког, и са ономасиолошког становишта, у поступку конфронтације. Концепција конфронтативног описа проширена је и у другим аспектима: у њој су нашле примену теорије семантичких локализација и граматичких метафора, теорија дискурса и говорних чинова и савремена реторика.

Филкова, П. 2004. Сопоставительная лингвокультурология – проблемы и задачи. Проект по сопоставительному изучению русского и других языков: 190–198. Белград.

У раду се указује на неке основне теоријске проблеме конфронтационе лингвокултурологије, младе научне дисциплине која је почела да се развија у последњим деценијама XX века.

Као комплексна научна дисциплина на граници лингвистике и културологије, лингвокултурологија је тесно повезана са интердисциплинарним научним правцима и наукама попут примењене лингвокултурологије, етнолингвистике, културне антропологије и социolingвистике.

Стога формирање конфронтативне лингвокултурологије као нове научне дисциплине претпоставља решавање читавог низа проблема и задатака: јасно разграничење објекта истраживања и проучавање сличних праваца и дисциплина, одређење предмета, јединица испитивања и проучавања, њихову класификацију и конфронтирање, уочавање општег и различитог у њиховом саставу, утврђивање њихове типологије, опис синхронијских и дијахронијских аспеката конфронтативне лингвокултурологије.

Да би се избегла терминолошка неуједначеност, ауторка предлаже употребу општег термина „лингвокултуролошке јединице” и указује на неке заједничке црте које повезују те јединице. Затим издваја још неке типове јединица за које сматра да се могу сврстати у лингвокултуролошке (архаизми, хронизми, јединице супкултуре, перифразе, еуфемизми, окказионализми, идеологеме итд.).

Решењем наведених проблема и задатака, конфронтациона лингвокултурологија би могла постати значајна пратећа дисциплина у процесу наставе страног језика (страних језика), истиче се у закључку.

Сусов, Иван Павлович. 2006. ВВЕДЕНИЕ В ТЕОРЕТИЧЕСКОЕ ЯЗЫКОЗНАНИЕ. МОСКВА. Восток–Запад.

Уџбеник професора Сусова са Тверског универзитета упознаје студенте са основним појмовима, идејама и проблемима савремене опште лингвистике и са водећим методама лингвистичких истраживања. У њему су нашле место савремена теоријска и примењена лингвистика, али и укупна лингвистичка знања до данас, од „традиционалне” лингвистике, упоредно-историјске (генетичке), преко структуралне, генеративне и функционалне

лингвистике, па све до главних достигнућа разних лингвистичких школа и праваца у другој половини XX века.

Аутор инсистира на томе да су фонетика, фонологија, морфологија, синтакса, лексикологија и семантика, са аспекта синхронije и дијахронije, у својој свеукупности, темељ лингвистичких знања.

Контрастивну (упоредну, конфронтативну) лингвистику аутор обрађује у оквиру модула „Језици у међусобном односу” и сврстава је у мултилингвалне дисциплине, у које убраја и упоредно-историјску, ареалну и типолошку лингвистику.

Текст у сажетом виду пружа све неопходне информације о контрастивној лингвистици: када се издвојила у самосталну научну дисциплину, шта је њен објекат истраживања за разлику од објеката сродних дисциплина, у чему је циљ међујезичког контрастирања или конфронтација, какве задатке примењеног карактера контрастивна лингвистика треба да реши, има ли у њој места, и колико, и за дијахроничке коментаре, поред основне оријентације на синхрона испитивања.

Наводе се најзначајнија имена која су се бавила овом дисциплином у свету и у Русији, указује се на могуће поступке у контрастирању двају или више језика, на основне теоријске поставке, на методiku и терминологију ове дисциплине. Аутор детаљно објашњава како се спроводи контрастирање по језичким нивоима и своје тумачење поткрепљује бројним примерима конфронтација руског и неких германских и романских језика.

Осим већ традиционалне примене контрастивне лингвистике у настави језика и превођењу, аутор наглашава могућност њене примене и у граничним областима попут лингвистичке типологије, психоллингвистике, лингвистичке универзологије, етнолингвистике или антрополошке лингвистике итд.

БЕЛОКАПИЋ, ВЕРА. 2008. КОНФРОНТАТИВНО ИСТРАЖИВАЊЕ ВЕРЕ НИКОЛИЋ У ОБЛАСТИ РУСКОГ И СРПСКОГ ПОСЛОВНОГ ЈЕЗИКА. СЛАВИСТИКА XII: 82–84. БЕОГРАД.

Као реферат са Скупа слависта одржаног 2008. године и посвећеног српској славистичкој баштини у словенском контексту, рад нуди корисне информације о доприносу проф. др Вере Николић развоју конфронтативне методе у сфери пословног стила руског и српског језика.

На материјалу високошколских уџбеника и приручника за руски језик Вере Николић, ауторка проучава резултате њених кон-

фронтационих истраживања на нивоу лексике у области пословног стила рускога и српског језика.

Конкретно, ауторку интересују решења преводне семантизације пословних термина Вере Николић, њена методика наставе, тумачење лексичке грађе и његова актуелност.

Разматрају се уџбеници намењени студентима економске и комерцијалне струке, туризма и угоститељства, као и запосленима у спољној трговини: *Руски пословни језик, Спољношћовинска шрејиска и докуменшација на руском језику, Руски језик у шродавнишам и Руски језик у ушсшшшелсшву и штуризму*.

Апострофира се мишљење проф. Николић о томе да је централно питање методике питање одабира лексике, а затим се указује на посебно вредне стране њеног поступка семантизације речи. За сваки конкретан случај проф. Николић налази најприкладнији поступак семантизације, реченице добро илуструју доминантно значење речи, коментари у вези са неким речима имају циљ да спрече међујезичку интерференцију. Проф. Николић даје и бројне примере спојивости једне речи са другима, поготово када се ради о полисемији. Напомене „не путайте слова” треба да спрече погрешно језичко наслућивање. Посебна пажња у уџбеницима Вере Николић поклања се синонимима, унутарјезичким и међујезичким хомонимима, примећује се у раду.

Ауторка сматра да се поступак семантизације Вере Николић одликује примереношћу, рационалношћу и ретком систематичношћу, те да детаљна објашњења лексичке грађе из њених уџбеника руске пословне кореспонденције, и поред извесних занемарљивих непрецизности из данашње перспективе, могу послужити као пример и савременим лексикографима.

КОНЧАРЕВИЋ, КСЕНИЈА. 2008. УЗ ПИТАЊЕ О ПРЕДМЕТУ КОНФРОНТАЦИОНИХ ЛИНГВОКУЛТУРОЛОШКИХ ИСПИТИВАЊА. Стил: 151–159. БЕОГРАД.

Ауторка указује на потребу заснивања конфронтационе лингвокултурологије рускога и српског језика и покушава да постави методолошке основе оваквом испитивању у оквиру модела лингвокултуролошког поља, који је разрадио руски научник В. В. Воробјов.

У уводном делу сепарата даје се преглед схватања о предмету конфронтационих лингвокултуролошких истраживања и констатују се појмовне и терминолошке неуједначености и противречности у поимању концептуалне основе оваквих испитивања.

Прихватајући Воробјовљеву концепцију лингвокултуролошког поља и донекле модификујући његово поимање лингвокултуре за лингводидактичке потребе, ауторка анализира лингвокултуруме које структуришу поље „руске и српске православне традиције” на грађи ексцерпираној из општих лексикографских извора и теолошких речника.

Основне јединице анализе, лингвокултуруме, систематизују се по хијерархијски организованим класама и категоријама лексичкога, фразеолошког, паремиолошког и етикецијског нивоа и описује се методологија њиховога системског, структуралног и функционалног истраживања, са циљем да се истакну сличности и разлике између рускога и српског језика.

У закључку се посебно наглашава апликативна вредност спроведене лингвокултуролошке конфронтационе анализе у лингводидактици, теорији превођења, лексикографији и другим областима.

Сидельник, Э. А. 2008. К ВОПРОСУ О ПРИЧИНАХ ВОЗНИКНОВЕНИЯ ОШИБОК В РЕЧИ СТУДЕНТОВ, ИЗУЧАЮЩИХ ИНОСТРАННЫЙ ЯЗЫК. ПЕРСПЕКТИВНЫЕ ИНФОРМАТИВНЫЕ ТЕХНОЛОГИИ И ИНТЕЛЛИГЕНТНЫЕ СИСТЕМЫ 33 (1): 58–61.

Аутор разматра основне видове интерференције што доводе до највећег броја грешака у говору студената који уче страни језик и илуструје их примерима из говора руских студената који уче енглески језик.

Дефинишући међујезичку интерференцију као измене у структури једног језика под утицајем другог језика, аутор се позива и на Вајнрајхову теорију језика у контакту, у оквиру које се интерференција посматра као појава и психолошка, и лингвистичка, у говору билингва.

Аутор даје лингвистичко тумачење интерференције на свим језичким нивоима (фонетском, граматичком, лексичком, синтаксичком) и истиче да је интерференција последица гласовних, структурних и семантичких разлика између језика у контакту. За сваки језички ниво аутор даје пример интерференције у говору руских студената који уче енглески језик.

Као препрека правилном употребљавању и функционисању странаг језичког материјала у говору билингва, интерференција има различите узроке. То могу бити и екстралингвистички фактори: одсуство природне језичке средине и животно важне потребе за комуникацијом и сл.

У спречавању грешака и њиховом смањењу, као и у процесу олакшавања учења језика, најефикаснији је поступак међујезичког контрастирања: вежбања, превод, вербална објашњења, употређивања најтежих правила и ситуација.

Други тип интерференције јесте унутарјезичка интерференција: појаве и представе настале у процесу учења страног језика, раније усвојене навике, утичу на процес даљег усвајања језика и прихватање нових језичких појава у страном језику, те доводе до нарушавања норме.

Најзад, аутор сматра да има основа издвојити и трећи тип интерференције, мешовиту интерференцију, насталу утицајем међујезичке и унутарјезичке интерференције. У овом случају је врло тешко наћи извор интерференције и издвојити га.

ВИЋЕНТИЋ, БИЉАНА. 2009. СИНТАКСА ИМЕНИЦА *nomina agentis* У РУСКОМ У ПОРЕЂЕЊУ СА СРПСКИМ. СЛАВИСТИКА XII: 137–149. БЕОГРАД.

Рад покушава да испита у коликој мери именице из творбено-семантичке категорије *nomina agentis* наслеђују синтаксичке аргументе глагола. На основу конфронтативне анализе показују се општа правила синтаксичког функционисања ове групе речи у руском и српском језику. Исто тако, указује се на повезаност семантике и синтаксе на конкретним примерима.

На грађи узетој из речника С. И. Ожегова и Н. Ј. Шведове из 1999. године, ауторка уочава две основне групе именица *nomina agentis*, с обзиром на однос лица према радњи: именице које означавају искључиво занимања, раднике или стручњаке који обављају одређени посао именован мотивним глаголом (сељашник, сортировщик) и именице које означавају лице које врши или је извршило радњу именовану мотивним глаголом (обидчик, лепетун).

Унутар ових група уочавају се и неке подгрупе са извесним додатним значењима у односу на основну, неутралну групу. Запажа се да речи са већим степеном експресивности у значењу имају сиромашније синтаксичке функције и могућности комбинаторике са другим речима.

Полазећи од Куриловичеве класификације падежа на синтаксичке (граматичке) и конкретне (семантичке), ауторка закључује да именице *nomina agentis* наслеђују аргументску структуру глагола кад су у питању синтаксички или граматички падежи (субјекатски номинатив, објекатски акузатив, субјекатски и објекатски генитив); та структура се чува у трансформисаном (номи-

нализованом) виду. Ако су остали падежи (конкретни, семантички) изражени у номиналној фрази, они остају неизмењени.

Анализирајући употребу конкретних падежа уз именице *poīna agentis* на примерима двеју именских синтагми (торговец арбузама – трговац лубеницама, руководитељ пројекта – руководилац пројекта), ауторка покушава да објасни зашто се уз једну од ових именица чува синтаксички инструментал објекта из глаголске рекције, док се уз другу не чува. Узрок вероватно треба тражити у семантичкој природи ових именица и њихових мотивних глагола, примећује ауторка.

КРСТИЋ, МАЈА. 2009. ВЛАСТИТЕ ИМЕНИЦЕ КАО ТВОРБЕНА ОСНОВА У РУСКОМ И СРПСКОМ ЈЕЗИКУ (ПРЕЗИМЕНА РУСКИХ ПИСАЦА XIX И XX ВЕКА КАО ТВОРБЕНА ОСНОВА). СЛАВИСТИКА XIII: 110–120. БЕОГРАД.

У раду се анализирају презимена у нашој школској пракси најзаступљенијих руских писаца (Гогољ, Достојевски, Јесењин, Љермонтов, Мајаковски, Пушкин, Толстој, Тургеев, Чехов, Шолохов...), њихове творбене основе и творбени потенцијал и, у поступку контрастивне анализе, указује се на њихове еквиваленте у српском језику.

Рад је значајан са аспекта неговања језичке културе и могао би бити веома користан у настави страних језика, а поготово у превођењу, где се страна презимена и речи образоване од њих често погрешно преносе на српски језик.

Ауторка даје систематизацију нових речи, придева, именица и једног броја прилога, образованих од творбених основа презимена руских писаца. За сваки од суфикса ауторка наводи српски еквивалент, а тамо где је потребно, објашњава и значење појединих именица и прилога.

Као најпродуктивније суфиксе за образовање присвојних придева ауторка издваја суфикс *-ск*, чији су српски еквиваленти суфикси *-ск* и *-ов/-ев*: пушкински: пушкински, Пушкинов; чеховски: чеховски, Чеховљев.

Међу суфиксима за образовање именица од наведених творбених основа својом продуктивношћу се издвајају: суфикс *-истика* са идентичним српским еквивалентом (пушкинистика: пушкинистика), суфикс *-вед* са српским еквивалентом *-лоі* (пушкиновед: пушкинолог), суфикс *-ведение*, коме у српском одговара *-исџика* (пушкиноведение: пушкинистика), и неки други.

Интересантни су и прилози-циркумфикси типа *по-гоголевски*, *по-пушкински*, који означавају нечији манир или стил писања и којима у српском одговарају прилози типа *јојољевски*, *јушкински*.

Уместо закључка, у духу најбоље традиције Богдана Терзића, ауторка анализира најчешће грешке које настају приликом преношења презимена и речи изведених од њихове основе са руског на српски језик. Овај прилог може бити од користи како лингвистима тако и нелингвистима – свима којима је стало до властите језичке културе.

Овај чланак је објављен и дистрибуира се под лиценцом Creative Commons Ауторство-Некомерцијално-Без прерада 3.0 (CC BY-NC-ND | 3.0 <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>).

This paper is published and distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivs 3.0 Unported licence (CC BY-NC-ND 3.0 | <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>).